

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՐԵՏԵՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ

22

ՄԱՐՏԻ

1846

ԹԻՒ

355

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 19 մարտի :

(Օմանեան կառավարութիւնը, որ միշտ իր բոլոր հպատակաց բարօրութեանը և անդորրութեանը համար մարդասիրարար հոգ կըտանի, յառաջ հրովարտակ մը հանեց մօտ օրերս, որով առաջին քաղաքացիաց, դատաւորաց և ազգային հաղորդակցաց կրպակներէ որ միշտ արդարութեամբ և քաղցրութեամբ վարուին իրենց իշխանութեանը տակ եղած ժողովրդաց հետ, և ամէն նախ իրաւունքը ի դորձ դնեն ըստ օրինաց առանց տարբերութիւն մը ընելու մէկումը աստիճանին, ազգին կամ կրօնքին համար : Յիշեալ մարդասիրական հրովարտակին թարգմանութիւնը հետեւեալն է, որնոր օգոստոսփառ արքային հրովարտութեամբ ընդունուած և եկեղեցեաց մէջ հաստատուեցաւ :

Այսպիսով լրջօրէն որոյ տէր Կոստանդնուպոլիս քաղաքները և քաղաքները (Օմանեան հպատակներուն և բոլոր հաղորդակութեանը կատարելագոյն անդորրութեանը կըկամի, և չէրի ու արդարութեան գեմ ընտ հարստահարութիւն կընին պատշաճ չի դատելով, ամէն ալ առ հասարակ և մէկգլխէ չի զատելով պաշտպանել կ'ուզէ. անոր համար միշտ իր նախարարներուն և պաշտօնատարներուն կա-

րեւոր եղած պատուէրները կուտայ, և հիմա ալ վերադարձնող, որ իւր վեհապառութեան ողջ ջանք և բարի գիտաւորութիւնները հասարակութիւնն ալ քաջ խմանալով, ամէն ալ գոհ և շնորհակալ ու բարեմաղթաւ ըլլան, ու բարձու հրամանին հակառակ՝ բնաւ մէկում մը հարստահարութիւն չըլլայ, և եթէ ընող ըլլայ, լաւ մը քննելով ստատիկ պատիժ կըրէ : Եւ այս կարելի է որ ամանք այս բարի գիտաւորութիւնը հասկըցնելու կարող չեն, և կամ հասարակութեանն ալ լաւ իմացող չըլլար, նորին աղագաւ նոյն բարի գիտաւորութիւնը հիմա այսու դրութեամբս կըհրաւարակվի :

Այսպիսով Կոստանդնուպոլիս քաղաքները և քաղաքները այս է որ ամէն մարդ իր անձին և ստացուածքին վրայ ապահով ըլլայ, և եթէ մէկի մը անձին և ստացուածքին դպչող և ըրգին ու նամուսին վնաս բերող ըլլայ, ընողը ով որ և իցէ իսկոյն ստատիկ պատիժ պիտի կրէ : Եւ արդաւ պատիժութիւն, յափշտակութիւն, և ըրգին վնաս՝ որոնք որ մեծ չարութիւններ են, բնաւ չըլլալու համար բոլորները ու զապիթները աւելի ուշադրութիւն պիտի ընեն, Տուգանքը, և կաշտքը որ ըստ օրինի և ըստ կանոնի բարձրակին արգիլեալ են, ամենեւին մէկէ մը մինչեւ անգամ՝ ստակ մը պիտի չառնուի : Հասարակութիւնը առանց ստրկի-

բանեցընել պիտի չըլլայ, բանւորներուն արժանաւոր վարձքը պիտի տրվի, բոլորներուն՝ դատաւորներուն՝ զապիթներուն և ուրիշ պաշտօնատարներուն կողմանէ, ամէն պէտք ըլլալիքը և ուտելիքը քաղաքին մէջ անցած գնովը առնուելու, և պակաս գնով բան մը չառնուելու համար աւելի տիրակալ պիտի ըլլայ, և ծախողն ալ յատկացեալ գնէն աւելի կամ պակաս պիտի չի ծախէ : Օգտակարութեան կողմանէ ստակ թահախ ընելու և կամ ուրիշ բանի պատճառաւ քաղաք մը ու գիւղ մը խրկուողը նաեւ ուրիշ ճամբորդները ուրտեղ որ երթան, ուտելիքն խմելիքն իրենց քսակէն առնելով բնակիչներէն մինչեւ հաւկիթ մը անգամ ձրի պիտի չառնեն : (Օմանեան պաշտօնատարները քաղաքացիներէն Կոստանդնուպոլիս քաղաքները և քաղաքները անուանով ամենեւին ստակ և կերպ կերպ էջեա պիտի չառնեն, և անոնք ալ որովհետեւ այս կերպ բան պիտի չի տան, անոր համար եթէ Կոստանդնուպոլիս քաղաքները և քաղաքները անուանով բան տրվիք ընելով արքունի տուրքին վերադիր ընելու ըլլան նէ՝ չի պիտի ընդունվի, առանց նորոգելու ու խօժա պաշտները իրենց ազգը հարստահարելու կարող չի պիտի ըլլան : (Օմանեան ամէն հպատակներուն որովհետեւ պէտք է որ իրենց արքունի տուրքը ժամանակին վճարեն, և նոր համար օրինաւոր և կանոնաւոր պահանջմունքները ամբողջ վճարելէն ետքը՝ ուրիշ աւելի բան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի հասարակ հարցախնդրական աշխարհաց վարձաւորին Խառնադէ, որ ի Խառնադէն ուղարկուած :

Այս հանգիստեան, որ հայրենասիրութեան աշխարհաց, սա վարկենիս ձեզ ամենք միանգամ հայրենասիրութեան, Եւրոպայի ընտանիքները կըհարուիրեն, վերադառնալ, աչքերնիդ դէպ ի վեր, տեսէք այն տուրք ընտանիք վրայ մեր շնաշխարհիկ երկիրները պաշտպանող ընտիր ընտիր հայրենասէր դիւցազններուն սգինները որ կարգաւոր կըցեր, գիտես թէ մեջերսն իրենցմէ գերադաս մէկ ուրիշ ոգիմը կայ, ամէնը անկէ կը պատկոտին ու կրկենան ակնածութեամբ անոր հրամանին պատրաստ : Այս կայ անանկ մէկ գեղաւորն ով ի մը, նախահայրերնու կտրիճ Հայկին անվեհեր ոգին է, վստահ զի հայոց աշխարհքին բոլոր դիւցազններուն այն եղանակ արիւթեան, քաջութեան, հայրենասիրութեան առաջին ուսուցիչ, այն կեցաւ, մանաւանդ աստուածապաշտութեան առաջին պաշտպան : Այն է այս բանիս հարցաւոր, վկայ է Վանայ ծովակին քաղաք ամբարտաւան Վէլին արեւնովը ներկրված դաշտը, վկայ է սրբազան պատմութիւնը :

Հայրենասիրութեան գիւտենի, սա վարկենիս ձեզ ամենք մեր հայրենասիրութեան մը անցաւ, ահա, դէմքերնիդ ձեզ կըմանէ, բայց Հայկին զաւակ դռնովը մեծ բան մը չէ, դիւցազն մընէ, ինչու կըհայրենասիր, գործով անոր նմանիլն է մեծ բան ուրեմն անոր նմանակները մինակ թող պարծին, չնմանողները թող ամենան :

Թող պարծի Եւրոպայի, քանզի այս դիւցազնը սիրեց իւր հայրենիքը, շատցուց շէնցուց անոր քաղաքները, Սկսեց գաւառին իմաստուններուն ձեռքը իւր հայրենակիցներուն ժամ ժամանակ սորվուցուց : Իսկ թող ամենա Հարայ որ իւր հայրենեացը ծառայելուն տեղը միայն իւր որովայնին ծառայելով չարածնունդ որկրամոլութեան ու գեղեցութեան իբրու հեղինակ համարվեցաւ :

Թող պարծի Եւրոպայի, քանզի այս դիւցազնը շանաց մեր երկիրները միշտ խաղաղութեան մէջ պահէ, նոր նոր կարգեր, կանոններ հաստատել և մեր գեղեցիկ ընդուն սիրելի և ամէն կողմը տաւրածել : Իսկ թող ամենայ Եւրոպայի, որ թէպէտ շատ կտրիճութիւններ ըստ, իւր ամէն մէկ վին ուրիշ մէկ մէկ քար նետելով դաշտերուն մէջ բլուրներ ձեւացուց, նետերուն բազմութենէն արեւին ծառայելովները արգիլեց, արեւելեան ու արեւմտեան ժողովուրդներն մինակ անունովը դո-

ղացուց, շատ բաներու խելք հասցուց, բայց աւանդ աշխարհքիս փառքը անցաւ որ ըլլալը չճանչնալով, վերջապէս անոր գոհ գնաց : Թող պարծի Վաղարշակ, քանզի այս դիւցազնը Եւրոպայի երեւելի գործատուէն հայրենասիրին գլխէն անցած գացած բաներուն պատմութիւնը ձեռք ձգելով գովելի ծառայութիւն մը ըրաւ ազգին, գիտութեան յարգը ճանչցուց ու իւր գաղափարական գործքերուն մէջ սորվուցուց մեզի անխառնութիւնը ստեղծ, արդարութիւնը սիրել :

Այն խօսքով անկէ առգին շատ երեւելի հայրենասէր անձինք ունեցաւ Հայրենասիր, ինչպէս Տիգրան, Բագար, Խոսրով, Տրդատ, Վաղարշակ, և Վաղար, Վարդան, Վահան, Վահակ, Վեսրայ և այլն, որոնք նմանելով Հայկին միաբանութեամբ ու սիրով իրենց օրովը խաղաղացուցին մեր աշխարհքը, զանազան անուանի շէնքերով զարդարեցին, ոմանք ալ ետքը անոր քրիստոնէական վերադարձ հաւատքը իրենց արեւմբը անգամ պաշտպանեցին, զաւակներուն կրթութեանը ու լուսաւորութեանը կերպ կերպ միջոցներ հնարեցին, բազմահատոր լուսատու մատեններ գրեցին թարգմանեցին, վերջապէս Հայրենասիրն երջանկութեանը միայն իրենց ժամանակին զահեցին անոնք թող պարծին :

պահանջելով հարստահարութիւն պիտի չըլլայ .
դրոյի ժողովներուն անդամները՝ ըստ կանոնի ժողովին պատահած գործքերը արդարութեամբ տեսնելով մէկին փնաս և միւսին կողմնակցութիւն պիտի չընեն . դատարաններու մէջ եղած դատերն ալ իրաւամբ քննութիւնով ամենեւին մէկի մը փնաս չըլլալու համար աւելի տիրապէս պիտի ըլլայ :

Աւերման հասարակութիւնը՝ այս շնորհաց յարգը գիտնալով պէտք է որ շնորհակալ ըլլայ, ու վեհափառ և արգարտէր ինքնակալին ամէն մէկ բարձու հրամաններուն խիղջն հնազանդելով, հակառակ գործողութիւններէն հեռի կենայ, և եթէ այսուհետեւ Արքայական հրամանին հակառակ հարստահարութիւն մը պատահելու ըլլայ, խիղջն Տէրութեան պաշտօնատարներուն՝ ազգարարութիւն ըլլալու համար, այս յատուկ պրութիւնու հրատարակեցաւ :

18 Փետրվարի 1846 :

ԱՐՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԻ
ԱՆՊԱՐԻՒՆ

Լոնտոն, 24 փետրվարի :

Ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանը իր հաւանութիւնը տուաւ որ Ռոյալթի ինքն առաջարկած բարեկարգութեանցը՝ արմատաց տուրքերուն վրայօք, ուստի երկրային թիւն չիլայ, թէ ինքնութեան խորհրդարանն ալ ընդունելու է յիշեալ առաջարկութիւնը, որոնք ի գործ դրուելով, Սեփին իրականաց առուուողը ազատ պիտի ըլլայ ըստ մեծի մասին . և այս բանը, ինչպէս յայտնի է ամէնուն, հասարակութեան բարեկեցութեանը մեծ օգուտ ընելու է :

—(Օրէկօնի երկրին վրայօք՝ Սիպիալ Նահանգաց Սեփիկայի և Նիգրիայ տէրութեան մէջ եղած վեճը օրէ օր աւելնալու վրայ է, և Սեփի

կայէն եկած վերջի լուրերը կրճանուցանեն թէ յիշեալ հասարակարկութիւնը չընդունիր եղբոր, որ միջնորդ դատարարաց միջնորդ տեսնուի այս գործը : Այսու ամենայնիւ կը յուսացուի թէ միշտ բարեկամօրէն վախճան մը պիտի տրուի այս վեճին :

—Սեփ զգուշութեամբ եղած քննութիւններէն կը հաստատուի թէ իւրանայի գետնախնձորի հնձոց կէտը աւերած է, և այս պատճառաւ յիշեալ երկրին հասարակութիւնը մեծ տրամաւ թեան մէջ է, վախնալով թէ չըլլայ որ տարբեր սոսկալի հետեւանաց զոհ ըլլայ :

ԳԵՂՂԻՒՆ

Փոքիլ, 26 փետրվարի :

Բարքովիայի ապստամբութեան գլխաւորները մեծ ազդեցութիւն պատճառեցին մայրաքաղաքիս մէջ : Աստիճի և Բրուսիոյ դեսպանները ամուսն 23ին երկար ժամանակ խորհուրդ ըրին արտաքին գործոց տեսուչ մօսկա Վիգորին հետ Ռոյալթի գործքերուն վրայօք : Յիշեալ դեսպանները այս խորհրդակցութեանէն ետքը, իւրաքանչիւրը մէկ մէկ սուրհանդակ խրկեց իր կառավարութեանը :

—Այսպէս՝ երկրային թիւն չիլայ, թէ Նիգրիայ վեհափառ Վիգորիա թագուհին միտք ունի այս տարի Բաղդադ գալու . քանզի արգէն մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուի ի Փարսի՝ արժանաւոր պատուով ընդունելու համար յիշեալ օգուտափառ այցելուն : Այսպէս ամեն թէ մայիսի վերջի օրերը Նիքոսիոյ գուրը և դիւտահին Վիտա պիտի երթան Նիգրիայ թագուհին ընկերակցի ըլլալու համար՝ մինչև ի Փարսի :

—Սոսիլ Վիգորն հրապարակաւ յայտնեց թէ Բաղդադ կառավարութիւնը Մատակարարի գէմ պատերազմէրու համար՝ զօրք խրկելու որոշումը ետ թողուց հիմալուհի մայ :

—Նիգրիայի եկած լուրերը փետրվարի 19ին են

որոնք կրճանուցանեն, թէ Ապսիլ Գապիլը անդադար կաշխատի եղբոր Բապիլի զանազան յեղքը գաղղիացուոց գէմ գրգռելու . բայց մարաջախտ Պիւթօն յորդորելով յիշեալ ժողովարդները որ իրենց մէջէն վաճառեն Ապսիլ Գապիլը և թէ կուզեն որ իրենց անդորրութիւնը անխորով մնայ, մեկնեց է բաւական զօրքով յիշեալ թիւն միին պատճառած խռովութիւնները զսպելու համար :

ՔՐԱՔԱԻ ԱՋԱՏ ՔԱՂԱՔԻ

Իւլիանիոս ապստամբութիւնը :

Արգէն քանի մը տառնէ ի վեր Բարքաւ բաղքին մէջ ապստամբական շարժում մը կը տեսնուէր, որուն միտքան էին աղնուական երիտասարդներու շատ ստորին վիճակի մարդիկներ : Այս ապստամբութեան ձայնը օրէ օր շատցու, անանկ որ ամէն մարդ կը տեսնէր թէ մօտ օրերս Բարքաւի մէջ կուգին պիտոյր ելլէ, ու ասի նշան մը պիտոյր ըլլայ ուրիշ կողմերուն ոտք ելլելու, եւ ասոր յայտնի յոյցէին ան տառնի մէջ Վալիկիայի ու Բաղդադի դեսպանները մէջ ժողովարկեան խօսակցութիւնները : Քաղքին բարի ու հարուստ մարդիկը վախեցան ձայն հանելու, որ չըլլայ թէ ապստամբութեան կատարութեան ամենէն առաջ իրենք զոհ ըլլան : Նոյն իսկ իշխանները ու պաշտօնատէրքերը վախեցան յայտնապէս գէմ ելլելու, ու հրապարակաւ միջոցներ ի գործ դնելու : Այս վիճակի մէջ ըլլալով բանը, ահա ու երկիւղը բոլոր քաղաք տարածեցաւ, ու նոյն իսկ Բարքաւի կառավարութեան ոյժն ալ կորցեց : Բարքաւի մէջ Լեզոն պաշտպան տէրութեանց՝ այսինքն Աստիոյ, Բրուսիոյ ու Ռուսոյ տեղակալները իմացան որ

Նիգրիայ տէրութիւնները Աստիոյ, Բրուսիոյ ու Ռուսոյ Պաշտպան բաժնած ամենին, ու քաղաքը ազատ քաղաք ըլլին : Քաղաքը ձերական թափ է, ու աս երբեք տէրութիւնները հոն մէկի տեղակալ ունին :

Իսկ անանկ հայրենատեաց անձինք ալ եկան Հայաստան, (նշ քանի ցաւալի է ինծի յիշատակը) անանկ հայրենատեաց անձինք ալ եկան ինչպէս՝ Տիրան, Արշակ երկրորդներ, Խորոսով, Արտաշէս երրորդներ, Աշոտ և Վազիկ բռնաւորներ, Վրդի հոն, Վասակ ուրացողներ և ասոնց նմաններ, որ իրենց եղբարցը արիւնովը Վիրատ, Արատիս արծաթափայլ գետերը ներկեցին, հայկազանց զիւրով դաւարագեղ դաշտերուն երեսները ծածկեցին, ոսկրներով իրենց անօրհնութեանը յիշատակ տեղ տեղ բուրգեր կանգնեցուցին, որոնց վրայ կը կարգաւք մտօք “եղեցի տուն քոյ աւերակ” յանուն Վանակալին կանգնած տաճարները որբաւոր զոհեցին, քրիստոնէութեան ջերմեւանդը շիջուցին, իմաստուն մատանց բազմահատոր մատենաները հող ու մոխիր դարձուցին, ուսումնասէր զաւկներէն բռնի խաւարը նստեցուցին, զարմունաչէն շինուածքները հիմնայատակ կործանեցին, հոս երիտասարդները հասած գեշութիւնները կը մոմտան, կը ցաւին, հոն ծերերը հասնելիք ալ աւելի ծանր գեշութիւնները կը դուռնակեն կը դողան, մէկը սով, մէկը սուր, ուրտեղ լաց, ուրտեղ կոծ, վերջապէս Հայաստանին մինակ անունը թողուցին, զինքը գլխովին գրեթէ անապատ դարձուցին :

Իրկարգունութիւն վրայի հաղորտուոր աշխարհքներուն մէջէն եղեմական դրսիտին համար Բոսուծոյ ընտրած ու հաւնած մէկ հատիկ աշխարհքն էր Հայաստան, ուրեմն հիմայ Բոսուած է անոնց վրէժինդ իր, անոնք ալ թող ամենին :

Հայոց դժբաղդացեալ որդիքը, անանկ զգրեք, ահա խորհրդային իւր անուր քնարով հայրենիք ներնուս սա ցաւալին վիճակը սղալ կոխի :

Այս ողբին ամէն գիւցաղուն ձեռքը ծնօտին անմիկթար կարտասուէին, բայց կարծի Հայկին գիւցաղական արիւն թիւնը անոր սգքին արցունքները կարգ իլէ, տեղը բոյրէր դուրս կը ցալթէին, լայնատարած ծակտին վրայ ձիւնափայլ մաղբերը կը անկըմին, երանկներուն մէջը մեղմէ եւեկցած արիւնը եւալ կոխի, լայնայիճ աղեղը ու նուիրա կան նետը ձեռքը՝ սուրբ լեռանը եզրը կը իմէ, կուզէ անկէ վար նետով, ցոյցունէ կրկին անգամ Հայաստանու խոտաւորութիւններուն իւր առտուածապարգէ կարծաթութիւնը, բայց յաւիտենականութեան անանցանելի սահմանը երբոր կը տեսնայ, հոն իսկոյն կանկ կառնէ, ճարը կորած ձեռքի զէնքը ալ անպիտան բանի մը պէս գետինը կը զարնէ, աչքերը մէկ մը գէտ ի վեր դարձուներով աղիողորմ ձայնիւ “տէր այց արա ժողովրդ”

Նշուած վեց տող սղալի երգ մը կը գրէ եւս սղալը :

եան քում” կողաչէ, երկինք երկիր կը արտայ : Թէ որ այս գիւցաղաները միմիկարելու խօսք մը չունիք բերանիդ արկը, հեռանանք սա դժբաղդ Բարատի սահմաններէն, սա աղէտալի տեսարանէն սա . . . բայց ինչու, ես, ես շատ խօսք ունիմ միմիկարական : Միմիկարեցէք ո՞վ գիւցաղանք, այն միմիկարեցէք, քանզի գարէ մը էլ իլէ որ Հայկին գէտ բերնէն չեւած այս աղօթքը՝ որովն տախտակին վրայ գրածը կարգալով այց ըրաւ տոտուած մեր հայրենեացը և մեր աղբին : Արմի իմանալով, որով, ո՞վ խրկեց արդեօք այն հայրենա սիրութեան աղբիւ ողբին, ցաւած որդուցը միմիկար հասնող երանեալ հօրը, որ յերկրէ յերկր յարեւելից յարեւմուտ աղքատիկ կենօք պանդուխտ շրջելով աղքատու և բարեհալսի սուրբ ուխտը հաստատեց, որուն աշխատասէր անգամները արգէն հայ ճարակ եղած մատենաներուն մոխիրներուն ներքեւէն հրաշքը աղաչած թերթերը օր աւուր ի լոյս կը ծնային և պոստանէրուն տեղը լեցունելու համար կեանքներին կը մտնէին, ո՞վ խրկեց կը իրենեմ խօսքը՝ այն հայրենա սիրութեան աղբիւ ողբին, Նախախնամութիւնը Ո՞վ պարգեւեց աղբին հիմակական միտքանական անոյշ տէրը դառն դարերուն մեղի թողուցած անհետ ըին միտաները դարմանելու համար, Նախախնամ

բոլոր ապրտամբներուն կողմանէ երկու հագի ապրտամբներու գլուխ են եղեր, որ փետրուարի 20ին պիտոյր ոտք ելլեն, ու թէ Վրացաւի մէջ ալ մէն երիտասարդ մարդիկ նաեւ շատ աղնուականներ ալ միաբանած են որ նշան տրուելուն միտքներն կատարեն, ու նոյն ատենը որոնք որ իրենց լին հետեւիւր եւ կամ տէրութեան ականջը լուր մը կը հասցընեն, մեռցընեն: Դասնկ գէշ վիճակի միջանկեւիտ քաղաքը, չուղեցին աւար հեռուէն միայն նայող ու գիտող ըլլան. ծանուցին Վրացաւի ծերակուտին ու հարցուցին թէ արդեօք իր գործը թիւնը բաւական է ապրտամբութիւնը զգլու, ու քաղաքացւոց ստացուածքը ու խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու: Երբոր պատասխան տուաւ ծերակոյտը թէ բաւական չէ եւ թէ պաշտպան տէրութեանց թող կուտայ հարկաւոր միջոցները ի գործ գնելու, անմիջապէս ատենք Բոտկորց, որ Վրացաւին գլխացը ամենէն մոտ քաղաքն է, հրաման խրկեցին, հան տեղաց Վարդանայ կայսերական զօրաց վրայ ըլլող Վալլին զորավարին, որ պատրաստ կենայ ու բաւական զնդով խառնութիւն մը երկուսն պէս քաղաք մանկ: Եւ հրամանին վրայ փետրուար 18ին մեկ գտնդ ստանաւոր, կէս գունդ ձիաւոր ու կէս բաժին ալ թնդանով թարծակ զօրքով ներս մտաւ: Երեկոյսը շատ ջնորհակալեցաւ ու թուղթ մ'ալ հանեց նոյն օրը, որ աս զգուշութիւնը քաղաքացւոց ապահովութեան համար ըրած է: Փետրուարի 20ին ոտք պիտի ելլէին ապրտամբները, ուստի կայսերական զօրքը քաղաքին զօրքին հետ միանալով ամեն կողմը բռնեց, ու 21ին գիշերը առտուանց ժամը 4ին ապրտամբ գեղացիներու գտնդեր, որոնք մինչեւ քաղաքին գուռը եկան, քաղութեամբ վախեց:

Ապրտամբութեան ձայնը Բոտկորց գետը թեան մէջ (որ Բրուսիայի տակ է) յառաջուց ի մոյուելով, Բրուսիայի տէրութիւնը փետրուար

մութիւնը: Ո՞վ թելադարեց ձեզ տեղ տեղ բարեկարգ գործերը հաստատելոյն ժամանակներէն մնացած ոչ խառնութեան թանձր խառնուրդ փորձ տելը համար, Նախախնամութիւնը: Ո՞վ հայրենախորտան ոգւով ձեզ այսօր հոս հաւաքեց աղ գին անխնամ մեռցած գուկները հայրաբար խր նստելու համար, Նախախնամութիւնը: Ո՞վ կըրօլայտնէ վերջնապէս, այս մատաղ տղաքը՝ որ գիշերը ցերեկին խառնելով զանազան ուսմանց՝ կըրօլայտնէ օր մը իրենց հայրենեացը օգտաւոր ան ձեռք ըլլալու համար, Նախախնամութիւնը: Ուրիշ ինքն ինքն նախախնամութիւնը, ուրախացիր հայ կողուն դիւ ցաղանց պատկառելի տիւումը, ցնծաւ հայոց պատուական աղբ, վասն զի մերձ է փնտռած երկնակութիւնը: Եւս երջանկութեան սկզբնապատճառ եղողը արդէն անտարակոյս վարձատրված է մեր բաղմերախոս սուրբ հարցը արդէն պատկառելի է հանդիսացած: Եւ այսօր ալ աղբի մէջ ուսման մէկ առաւել է անուր մը ձգողը ո՞վ է արդեօք, ո՞վ է արդեօք ուսման յառաջագիմութեան համար հաստատված ընկերութիւնները պաշտպանող և ապրդիւն չմնալուն համար յատկապէս հոգ տանողը, մեր ստատուածքաւոր օրբազան յատկէտ արքեպիսկոպոս և արժանաւոր Պատ

րի Անի յանկարծ զօրք խրկեց, ամեն կողմերը, կա մութները, գունները ու վաճառանոցները բռնեց ու գիր մ'ալ հանեց որ տէրութիւնը քանի մը ասիկաներէ շարժեալ աս զգուշութիւնը ժողովրդեան ապահովութեան համար կընէ: Նաեւ ապրտամբները բռնեց բանտարկեց: Թէպէտեւ ապրտամբներէն շատերը բռնուեցան, բայց ապրտամբութիւնը չդադրեցաւ, ու քանի մը մութ հերեզան, անոր համար ուրիշ հարկաւոր եղած զօրք ալ խրկեց ու բոլոր սահմանները ու քաղաքը բռնեց: Օգրքը միօրինակ շարժման մէջ է, բայց մէկ կողմ մը գետ չորուեցաւ: Բոտկորց արքեպիսկոպոսն ալ գիր մը հանեց, որով կը յորդորէ զիջելը ու ժողովրդապետները որ հոգ տանին ու խրատեն ժողովուրդը որ հնազանդ ըլլան երկրաւոր տեսարց ու իշխանաց:

Ապրտամբութիւնը միայն Բոտկորց ու Վրացաւ չմնաց հապա նաեւ Կալիքիս ալ տարածուեցաւ: Դարնով քաղաքին մէջ եղած կայսերական պաշտօնատէրները ու մեծերը չորս կողմի եղած գործքերէն դուռակելով ու գեղացիներէն իմանալով որ փետրուար 18ին ապրտամբութիւն կը պատրաստուի ամեն ճիգը ի գործ գրին ու գէմ կեցան. անոր համար ալ ան օրը ու գիշերը հանդարտ էր քաղաքը: Բայց 19ին առտուանց գեղացիներու գունդեր ուրիշ շատ բաղմութիւն տլմէկ տեղ կառքերը վերաւորեալներով ու գիշերով լեցուցած եկան դատաստանարանին առջեւը ու տէրութեան յանձնեցին. ատենք հարուստներէն, երկրի տէրերէն, ու մատակարարներէն էին 19 հոգի, որոնց մէկ մեքը մեռած էր: Գեղացիներուն ըսածին նայելով (որ ոտքդ է) ատենք ապրտամբներն էին, որոնք խոտմամբ ու բռնութեամբ (որուն քանի մը գեղացիներ գահ եղած էին) կուղէին գեղացիները իրենց կողմը շահիլ, որ 18ին սրտչած ապրտամբութեան մասնակից ըլլան, ու Դարնով վրայ քաղեն, իսկ իրենց չհաւանօղներն ալ մեռցընեն:

Ինքե հայրենիս չ'մի, կեցցէ՛ ուրեմն մեր այս Վեհափայլ հայրապետը երկար կենօք ի միութեալութիւն աղբիս, կեցցէ՛ն նմանապէս և այլ ուրիշ աղբիս պայծառութեանը աշխատող և անոր անձնանուէր եղող սուրբ հարց միաբանութիւնները ուր ուրեք որ կան, կեցցէ՛ն տեղույս բարեհաջակ ընկերութեանը հոգաբարձու աղբատէր Վրաց, կեցցէ՛ն նոյն ընկերութեանը՝ ձեռնամուխ եղած բարենպաստի գործին արդիւնաւորութեանը սաւորիչ եղող աղնուամիտ անձինք, կեցցէ՛ ձեր օրհնեալ գաւառ՝ ձեր բաղմաշխատ դատաստաններով հանդերձ, ո՞վ հրէշտարանման մանկունք, քանդի գութ արխաբար անարգելով բոլոր տղայական խաղաղութիւնը ստանկ մեծ մեծ գործերու ձեռքը զարկեր էք, գութ առաւել խահմ գտնելով թէպէտ ձանձկէր էիք, բայց քիչ ատեն առաջաքանչի սիւրով ձեզ սիրող ու ձեր հոգը տանող, իսկ այսօր Վերին Տեսչութեան արդար վճռով՝ ոգւով հրէշտակաց հետ, այս, բայց անձամբ մեղի հետ՝ ինչպէս իւր մեծ փափաքն էր, այս ստրեկան հանդէսին ներկայ գտնելու կարող չըլլալով՝ ձեզ ու մեզ աղոյ մէջ ձգող ծաղկահատակ երիտասարդին, այն է Նեվրուլեան աղնուատահմ Վերտիչ աղայի առաքինազարդ վարքէն արդարեւ առաւել ձանձ

Բայց գեղացիները անոնց չհաւանեցուն, երկու կողման մէջ գիշերը կախ եղած էր: Վիշմր անցնելէն ետքը նոյն օրը ուրիշ կողմէն ալ գեղացւոց գունդեր եկան, որոնք շատ ապրտամբներ բռնած բերին: Եւս օրէն ետքը լուր եկաւ որ ասանկ տրիւնհեղութիւններ Լիսաա Կուրա քաղաքն ալ ապրտահած են, ուր շատերը մեռած, ու շատերն ալ վիրաւորած են: Պախիկայի բոլորտիքն ալ ապրտամբները ստանկ փորձեր փորձեր են բայց նոյն կերպով գեղացիներէն հարածեր են:

Երանցմէ կիմացի որ աս կողմի գեղացիները տէրութեան կողմը կը բռնեն, ու ապրտամբները կը հարածեն, իսկ Վրացաւի գեղացիները ապրտամբներու հետ միաբան են:

ՉԱՆՈՒՄ ԼՈՒՆԻՐ

Չմիւսնիս, 22 մարտի:

Տփլիսէն կը գրեն, թէ Վեհափայլ սրբադիւտ սուրբ աղբատէր Ներսէս կաթողիկոսն մինչեւ յատանեհինգ մայիսի պիտի մնայ յիշեալ քաղաքը՝ զանազան նոր բարեկարգութիւններ հաստատելու համար, և յետ այնորիկ պիտի ձանադարհորդի գէպ ի սուրբ գահն, ուրտեղ յունիսի 9ին, (որէ տօն կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոյն Նշմիածնի) պիտի օծուի Վահանայապետ ամենայն հայոց:

Յիշեալ սրբադիւտ սուրբ վեհափայլ կաթողիկոսին խնդրոյն համեմատ՝ օգոստոսիս Կայսրն ամենայն Ռուսաց յատուկ հրովարտակով հրաման ըրած է, որ իր տէրութեան մէջ գտնուած բոլոր հայաղբի ժողովուրդներէն տղամութիւն ժողվուր Իզմիրու հրկիղեալ չքաւոր հայոց համար, վասն որոյ Նորին վեհափայլ բարձր Սրբազնութիւնն այս բանին համար անմիջապէս կոնդակներ պիտի խրկէ եղեր Ռուսաստանու ամեն վիճակները, ուստի ակնունիմք թէ առաջապէս ողորմութիւն ժողվուրով այն կողմերէն, Իզմիրու հրկիղեալ կարօտեցող մեծ միութեալութեան առիթ

ցաք թէ Նախախնամութիւնը չէ պարգևեր ձեռն այս երիտասարդական աղնիւ հասակը զուարճութիւններու, զբօսանքներու, հեշտութիւններու զոհելու համար, հապա այն Նախախնամութիւնը ձանձնալու, անոր կամայը ինչպէս միշտ հնազանդ գտնելու է սորվելու, հոգւոր ու մարմնաւոր առաքնութեանց մէջ վարժութիւնը բարեպատեհ ժամանակ մը ունենալու համար պարգևեր է ձեռն այն հասակը: Իսկ կամովին գերի էք ըրեր գութ ձեզ ու ողջ ողջ առանձնութեան մէջ թողված հայրենիքը, աղբը պաշտպանելու համար կերպ կերպ միջոցներ կընիւթէք: Կեցցէ՛ յաւիտեան, հուսկ յետոյ, հայոց օրհնեալ և աղնուական տունը որ օր մը կատարելապէս ծաղկելով բոլոր օտար աղբաց նախանձելի ըլլայ ինչպէս նախանձելի եղաւ Մուսուլման երկրորդին ցանկալի օրերը:

Յարգի հանդիսականք, գութ ինչու չարածիք արդեօք, քանդի ահա գործքերնիդ յայտնի կը ցուցանեն Հայկին հարադատ և արժանի զուկըները ըլլալնիդ, ուրեմն անհամար դարեր թող յիշի ձեր փառքը, անհամար դարեր թող չմոռցըվի ձեր անունը:

